

O'QUVCHILAR IJODKORLIK QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI

Yulchiyeva Maftuna To'lqun qizi

Nizomiy nomidagi TDPU Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
(texnologik ta'lim) yo'nalishi 2-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7314390>

Annotatsiya. Mazkur maqolada har bir sohada yetuk mutaxassislarni yetishtirishda avvalo, ularning maktab davridan ko'nikma-qobiliyatlarini shakllantirish, ayniqsa o'quvchi-bolalik davrida ijodkorlik xususiyatlarining pedagogik-psixologik omillari haqida fikr-mulohazalar yuritilgan.

Kalit so'zlar: pedagogika-psixologiya, metodika, innovatsiya, ijodkorlik, ta'lim oluvchi, ta'lim beruvchi, qobiliyat.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ

Аннотация. В данной статье, прежде всего, в подготовке зрелых специалистов в каждой области, формировании их умений и навыков со школьного периода, особенности педагогических и психологических факторов особенностей творчества в период студенческо-детского возраста. Обсуждаются.

Ключевые слова: педагогика-психология, методика, новаторство, творчество, ученик, учитель, способность.

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS OF STUDENTS' CREATIVE ABILITY DEVELOPMENT

Abstract. In this article, first of all, in the training of mature specialists in each field, the formation of their skills and abilities from the school period, especially the pedagogical and psychological factors of the characteristics of creativity in the period of student-childhood are discussed.

Key words: pedagogy-psychology, methodology, innovation, creativity, student, teacher, ability.

Bugungi kunda jadal ijtimoiy o'zgarishlar davri, rivojlanayotgan jamiyatda ijodiy fikrlash qobiliyatining shaxsiy va ijtimoiy ahamiyati keskin ortib bormoqda. Shuning uchun ham o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muammosi dolzarbdir. Zamonaviy maktabning muhim vazifasi o'quvchilar uchun eng yuqori darajadagi psixologik qulaylikni ta'minlaydigan va ularning individual ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos ravishda intensiv rivojlanish imkoniyatini ta'minlaydigan o'quv sharoitlarini yaratishdir.

Qobiliyatlar - bu insonning bilim va ko'nikmalarni yanada ko'proq egallash qobiliyati, bu insonning ma'naviy rivojlanishining "zaxirasi". O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ta'lim va tarbiyaga individual yondashuv katta ahamiyatga ega.

Zamonaviy psixologiya har qanday qobiliyat faqat faoliyat jarayonida rivojlanib borishini isbotladi. Tabiatan bolaning moyilligi qanday bo'lishidan qat'iy nazar, uning ijodiy qobiliyatlari faqat mehnat jarayonida rivojlanishi mumkin, chunki mehnat jarayonida diqqatni tortish, ba'zi to'siqlarni engib o'tish, muayyan operatsiyalar ketma-ketligini yodlash kerak. Bularning barchasi o'quvchining irodasini rivojlantiradi, diqqatini, xotirasini mustahkamlaydi. O'qituvchi uchun o'quvchilarda bilimga, ijodkorlikka qiziqishni rivojlantirish juda muhimdir. Ijodiy odam, qoida

tariqasida, hamma narsada - oddiy muloqotdan tortib, professional faoliyatgacha muvaffaqiyat qozonadi.

Ijodkorlik insonga murakkab muammolarning original yechimlarini topishga yordam beradi. Shuning uchun ham o'quvchilarni ijodga bo'lgan rag'batlantirishni rag'batlantirish, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun sharoit yaratish zarur. Amerikalik psixolog **Frommning** aytishicha, ijodkorlik - bu hayratga tushish va o'rganish qobiliyati, nostandart vaziyatlarda yechim topa olish qobiliyati, bu yangi narsalarni kashf etishga e'tibor berish va o'z tajribasini chuqur anglash qobiliyatidir. Ijodkorlikning asosiy ko'rsatkichlari fikrning ravonligi va moslashuvchanligi, o'ziga xoslik, qiziquvchanlik, aniqlik va jasoratdir, fikrlashning ravonligi - vaqt birligida yuzaga keladigan g'oyalarning soni.

Fikrlashning moslashuvchanligi - tez va ichki kuchsiz bir fikrdan ikkinchisiga o'tish qobiliyati.

Originallik - umumiy qabul qilingan, paradoksal, kutilmagan echimlardan farq qiladigan g'oyalarni yaratish qobiliyati.

Qiziqish - hayratda qolish qobiliyati, qiziquvchanlik va hamma yangi narsaga ochiqlik.

Aniqlik - ijodiy mahsulotingizni yaxshilash yoki tugatish qobiliyati.

Jasorat - noaniq vaziyatda qaror qabul qilish, o'z xulosalaridan qo'rqmaslik va ularni oxirigacha etkazish qobiliyati.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga ta'sir qiluvchi shart-sharoitlar.

O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlari namoyon bo'lishiga ma'lum to'siqlar to'siqinlik qiladi. Ular ichki va tashqi bo'linishi mumkin. Ichki to'siqlarga quyidagilar kiradi:

- *stereotiplar*
- *tasdiqlashga juda ko'p e'tibor berish*
- *o'ziga past baho berish*
- *o'z-o'zini tartibga solishning etarli darajada emasligi.*

O'quvchilarning ijodiy bo'lishiga to'siqinlik qiladigan tashqi to'siqlarga quyidagilar kiradi:

- > *tanqid*
- > *stress*
- > *vaqt etishmasligi*

Ushbu to'siqlarni yengib o'tish uchun o'quvchilarga tashqi baholash va tanqidiy mulohazalar tahdidini bartaraf etishga harakat qiladigan, sinfda qulay psixologik muhitni yaratishga intiladigan o'qituvchi yordam berishi mumkin. **E.Torrance** tomonidan o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatadiki, baholanmagan faoliyat sharoitida ishlaydigan va erkin tajriba o'tkazishga da'vat etilgan bolalar, keyinchalik baholanadigan faoliyat sharoitida ishlaydigan bolalarga qaraganda yuqori darajadagi ijodkorlikni namoyon etadilar. Baholanmagan faoliyat prinsipining asosiy maqsadi o'quvchilarni xato qilish qo'rqividan xalos qilishdir. Ijodiy rivojlanishga ta'sir qiluvchi eng muhim omil, har qanday bosqichda o'quvchi uchun juda muhimdir, o'qituvchining ijodkorligi, shu jumladan, muloqot va o'quvchilar bilan aloqa qilish jarayoni.

Pedagogik muloqot hissiy jihatdan qulay va shaxsni rivojlantiruvchi bo'lishi kerak. O'qituvchining muloqotining professionalligi - tayyorgarlik darajasidagi farqlar bilan bog'liq bo'lgan muloqotning tabiiy qiyinchiliklarini bartaraf etish, o'quvchilarga yordam berish

qobiliyati, o'qituvchining to'liq sheriklari sifatida muloqot qilishda ishonchni qozonish. O'qituvchi buni yodda tutishi juda muhimdir. Optimal aloqa- intizomni saqlash qobiliyati emas, balki o'quvchi bilan ma'naviy qadriyatlarni almashish. O'quvchilar bilan umumiy til buyruqlar tili emas, balki ishonch tilidir. Og'zaki nutq pedagogik muloqotning asosiy vositasidir. O'qituvchining so'zi his-tuyg'ularga va ongga ta'sir qilishi, fikrlash va tasavvurni rag'batlantirishi, qidiruv faoliyatiga ehtiyoj tug'dirishi kerak.

O'qituvchi bolalarning konstruktiv, qo'llab-quvvatlovchi va uyg'unlashtiruvchi ijodiga ega bo'lishi juda muhimdir. Shaxsiy yo'nalishlar, ularga quyidagilar kiradi:

- ❖ *bolaning mustaqil fikrlari va harakatlarini rag'batlantirish, agar ular boshqalarga zarar keltirmasa;*
- ❖ *bolaning tasvirlash, o'ziga xos tarzda biror narsa qilish istagiga aralashmang;*
- ❖ *daralar davomida bolalarga ko'proq erkin chizmalar, og'zaki, ovoqli, ta'mli, taktil tasvirlarni va boshqa o'z-o'zidan ijodiy namoyon bo'lishni taklif qilish;*
- ❖ *bolalar ijodiga baho bermaslik - ya'ni bolaning ijod mahsulini baholashning aniq tizimini qo'llamaslik, boshqa bolalar bilan solishtirmaslik, faqat o'zi bilan, uning o'tmishdagi tajribasi bilan solishtirish;*
- ❖ *bolaning g'ayrioddiy tasvirlari, so'zlari yoki harakatlariga kulmang, chunki bu norozilik, xato qilishdan qo'rqish, "noto'g'ri" ish qilish qo'rquviga olib kelishi mumkin va kelajakda o'z-o'zidan tajriba o'tkazish va o'zingizni qidirish istagini bostiradi;*
- ❖ *yaratish va ba'zan bolalar bilan o'ynash - jarayonning oddiy ishtirokchisi sifatida;*
- ❖ *tasvir va harakatlar dasturini, tasvir va fikrlash uslubini majburlamang, aksincha, bolaning tasavvurining mantiqiyiligini tushunishga harakat qiling;*
- ❖ *biror narsani yaratishning ijodiy jarayonini tashkil etishga, natijaga emas, bu jarayonni saqlab qolishga ko'proq e'tibor berish;*
- ❖ *turli xil qiziqarli vazifalarni, shu jumladan mashg'ulotlarda gimnastika elementlarini taklif qiladigan ijodiy faoliyatning har qanday turiga bolalarga nisbatan mutanosiblik hissini rivojlantirish - bu monotonlik, ortiqcha yuk va ortiqcha ishlarning oldini olishga yordam beradi;*
- ❖ *sinfda o'zida va bolalarda asosan ijobiy hissiy ohangni saqlash - quvnoqlik, xotirjam konsratsiya va quvonch, o'z kuchlari va imkoniyatlariga ishonish;*
- ❖ *psixologik ijodiy usullar va vazifalar, ijodiy o'yinlardan foydalanish.*

Ijodiy faoliyat sog'lom va barkamol inson hayotining zaruriy tarkibiy qismidir. Bolaning ijodiy shaxsini tarbiyalash, shuningdek, uning ijodiy faoliyatning uyg'un oqimiga, umuman uyg'un hayotni o'z-o'zini tashkil etishga yo'naltirilganligini rivojlantirishni nazarda tutadi. Ijodkorlik bolaning shaxsiyati va sog'lig'ini xursand qilishi va mustahkamlashi mumkin.

Xulosa qilish mumkinki, o'qituvchining kasbiy rivojlanishi va ijodiy o'sishining asosiy yo'nalishlaridan biri bu bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlari samaradorligini oshiradigan konstruktiv yo'nalishlarni (**yuqorida aytilgan**) o'z-o'zini tarbiyalashdir. O'quvchilarga bo'lgan munosabatini va ular bilan sinfda o'zini tutishini sinchkovlik bilan va halol tahlil qilish o'z pedagogikasining ijobiy va zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi va o'z ishini tashkil etishni o'zgartirish va takomillashtirish yo'llarini belgilaydi.

REFERENCES

1. Bogoyavlenskaya D.B. Intellektual faoliyat darajalarini o'rganish usuli. Psixologiyaga oid savollar.
2. Godfroy J. Psixologiya, ed. 2 jildda, 1-jild. - M.: Mir, 1992. - 435-442s.
3. Drujinin V.N. Umumiy qobiliyatlar psixologiyasi. - Sankt-Peterburg: "Peter", 2000 yil.
4. Istratova O.N. Psixodiagnostika. Eng yaxshi testlar to'plami Rostov-Don: Feniks, 2006. - 375s Simonov P.V. Hissiy miya. – M.: Nauka, 1981 yil.
5. Kruglova NV Ijodiy shaxs fanning diqqat markazida. - "TRIZ", 1991 yil.
6. Soldatova E.L. Shaxsning tuzilishidagi ijodkorlik (o'smirlik davrida ijodkorlikni rivojlantirish misolida). Dis. samimiy. psixo. Fanlar. - M., 1996 yil
7. Yakovleva E.L. O'quvchi shaxsining ijodiy salohiyatini rivojlantirish.